

Наташа Мрвић Петровић*
<https://orcid.org/0000-0003-0424-0610>
Институт за упоредно право
Београд, Србија

УДК 343.62
343.54/55
Преједни научни рад
Примљен: 5.7.2022.
Прихваћен: 22.7.2022.

КОНЦЕПТ СЕКСУАЛНОГ НАСИЉА (СИЛОВАЊА) ПРЕМА ИСТАНБУЛСКОЈ КОНВЕНЦИЈИ**

АПСТРАКТ

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (СЕТS210; Истанбулска конвенција) из 2011. године предвиђа обавезу државе потписнице да као радњу кривичног дела сексуалног насиља – укључивши и силовање – предвиди сваки сексуални однос или другу полну радњу на које жена не пристаје, као и навођење жене да недобровољно учествује у полним радњама са трећим лицем. Циљ рада јесте да објасни предности и недостатке новог концепта сексуалног насиља (модел пристанка) у односу на традиционални модел принуде који је задржан у Кривичном законнику Републике Србије. Критичка анализа показује да је модел пристанка модернији и психолошки адекватнији од традиционалног модела принуде, али да је тешко примењив у пракси зато што се усмерава на испитивање добровољности одлучивања жртве у вези са сексуалном активношћу. Може се очекивати да ће бити увећане тешкоће које иначе прате доказивање сексуалних кривичних дела. Примерима из страних законодавстава аутор илуструје могуће приступе имплементацији Конвенције и промене праксе. Ради примене Конвенције и директиве ЕУ која ће се односити на насиље над женама, а чије се усвајање очекује, биће неопходно доследно применити концепт пристанка приликом прописивања радњи извршења кривичних дела силовања, имајући у виду да је промена законодавства само један од низа обавеза државе усмерених на побољшање положаја жена у друштву.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Истанбулска конвенција, модел пристанка, сексуално насиље, насиље над женама.

---

* Имејл: nmrvic@iup.rs

** Рад представља резултат у оквиру програма научних активности Института за упоредно право за 2022. годину.

1. Увод

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција, 2011) донета је у циљу потпуније заштите полних слобода, сексуалног интегритета и приватности жена. Конвенцију су потписале чланице Савета Европе (са изузетком Азербејдана). Пошто је Европска комисија (даље: ЕК) 2016. године предложила да Европска унија (даље: ЕУ) приступи Истанбулској конвенцији, Конвенцију су у име ЕУ потписали, 2017. године, ЕК и председништво Савета ЕУ. Међутим, процес приступања ЕУ Истанбулској конвенцији није окончан будући да Савет Европске уније није донео коначну одлуку. У очекивању те одлуке, да би се национална законодавства чланица ЕУ на уједначени начин и што пре ускладила са Истанбулском конвенцијом, ЕК је у марту 2022. године објавила Предлог Директиве за спречавање насиља над женама и насиља у породици (Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating violence against women and domestic violence) (EC Proposal, 2022).

Европска комисија у Предлогу поставља врло амбициозне и комплексне циљеве: првим документом који ће се искључиво односити на насиље над женама требало би регулисати сва важна питања – од приступа жртава правди, преко минималних правила која се односе на правне дефиниције одређених кривичних дела и распоне санкција, преко начина организовања подршке и процесног положаја жртава и међусобне сарадње и координације на нивоу ЕУ ради спречавања насиља (EC Proposal, 2022: 3). Свеобухватност предложених мера показује намеру ЕК да се одмах по завршетку приступања ЕУ Истанбулској конвенцији применом директиве обезбеди њена ефикасна имплементација у националним законодавствима. Зато је за Републику Србију као земљу кандидата за пријем у ЕУ важно да ли ће бити у стању да се на време прилагоди планираним активностима, тим пре што је потписала и ратификовала Истанбулску конвенцију (Закон о потврђивању конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, 12/2013).

Приликом измена и допуна Кривичног законика Републике Србије (КЗ РС, 2005) 2016. године ради усаглашавања са Истанбулском конвенцијом, није прихваћена дефиниција по којој сексуално насиље (укључујући силовање) представља сваки полни однос или сексуалну радњу без пристанка жене, како је предвиђено Истанбулском конвенцијом. Догодило се да, супротно предлогу да се недобровољни полни однос предвиди као основни облик силовања или посебно кривично дело супсидијарно силовању, нису мењана законска обележја најзначајнијих и типичних кривичних дела из главе XVIII КЗ РС као што су силовање (чл. 178), тзв. кажњиве обљубе (чл. 179–181) и недозвољене полне радње (чл. 182). Зато је Конвенција послужила као *iustus titulus* приликом прописивања других кривичних дела као што су,

на пример, сакаћење женског полног органа (чл. 121а), полно узнемиравање (чл. 182а), навођење детета на присуство полним радњама (чл. 185а), принудно закључење брака (чл. 187а), искоришћавање рачунарске мреже или комуникације за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетнику (чл. 185б КЗ). Очигледно, Истанбулска конвенција није имплементирана на одговарајући начин, тј. концепт сексуалног насиља у домаћем законодавству не одговара Истанбулској конвенцији, нити ће бити у складу са документима ЕУ чије се доношење очекује.

С друге стране, важно је разумети да промена дефиниције сексуалног насиља (силовања) није пука формалност, него би требало да произлази из другачијег поимања сексуалног насиља (према женама). Реч је о концептима који произлазе из модерних приступа регулисању сексуалних права жена. Потреба заштите права жена и родна равноправност су сталне политичке теме од краја прве деценије XXI века. Њихова актуелност темељи се на утиску о распрострањености (мушког) насиља над женама. Начин на који се изводи закључак о раширености наведене појаве илуструје прво европско истраживање Агенције ЕУ за основна права (European Union Agency for Fundamental Rights – FRA) из 2014. године: обављени су непосредни интервјуи о искуствима виктимизације са 42000 жена из 28 земаља ЕУ, те је, у зависности од анкете и формулације питања, између 9,6% и 67,8% испитаница пријавило да су биле изложене неком облику психичког, физичког или сексуалног насиља током свог живота од партнера или неке друге особе (FRA, 2014: 15). Под насиљем се подразумева и психичко злостављање (најшире схваћено). Пошто су резултати пондерисани на укупну женску популацију у ЕУ, изведен је закључак да је свака трећа жена старија од 15 година (33%) доживела физичко и/или сексуално насиље, да је једна од пет жена (18%) имала искуство прогањања, а да је свака друга (55%) била суочена са једним или више облика сексуалног узнемиравања (FRA, 2014: 167). На основу резултата истраживања осмишљене су мере и активности тела ЕУ на спречавању насиља над женама. По истој методологији извршено је истраживање за подручје Србије 2018. године, на узорку од 2023 жене старости од 18 до 74 године – пондерисани резултати воде закључку да је 22% жена било жртва физичког или сексуалног насиља интимног партнера или непартнера (OSCE, 2019: viii).¹

---

¹ Баш зато што резултати истраживања морају да послуже као оправдање већ зацртане јавне политике, могуће је да се чињеница прикупљања података непосредним интервјуом са ограниченим бројем жена наводи као најважнији аргумент због кога се сматра да се закључци основано могу односити на укупну женску популацију, иако истраживање није засновано на репрезентативном узорку, нема других истраживања са којима би се резултати могли поредити, а званични статистички подаци се одбацују као непоуздани, због тога што жене најчешће нису склоне да пријављују насиље.

Према томе, потреба за потпунијом кривичноправном заштитом жена од сексуалног насиља која се наглашава Истанбулском конвенцијом, а прихвата и у актима ЕУ, један је од циљева јавних политика осмишљених да се одговори на насиље које се изражава на сексуални начин (*sexualized violence*), које се, најшире могуће схвата као било која сексуална радња предузета без пристанка жртве или било које понашање усмерено на пол, сексуални идентитет, родни идентитет или начин на који припадност том идентитету изражава друга особа. Заснива се на искоришћавању неравнотеже моћи између учиниоца и жртве која постоји по различитим основама: полу, узрасту, физичкој снази, друштвеном и економском статусу, и слично. Чини се да се нема шта приговорити залагању да при нормирању кривичних одредби треба водити рачуна о томе да друштвена неједнакост жена повећава ризике сексуалног насиља над њима. Међутим, промена модела кривичноправне заштите не мора да значи да ће бити постигнута делотворнија заштита у пракси. Поред тога треба имати на уму да се поменути иницијативе јављају у условима паничног страха од сексуалног криминалитета и у амбијенту нове културе кажњавања (последиче казног популизма²), у којој се сматра прихватљивим да се грађанске слободе опасних учинилаца – сексуалних психопата могу ограничити (вечитим) превентивним затварањем (Mrvić Petrović, 2015) ако не прихвате хемијску кастрацију (Mrvić Petrović, 2015a). Зато је неопходно критички сагледати шта су предности, а шта недостаци новог концепта сексуалног насиља (силовања) који се нуди у Истанбулској конвенцији.

2. Сексуално насиље као последица погрешне социјалне комуникације

Законодавац у Републици Србији у одсудном тренутку није прихватио промену модела кривичноправне заштите сексуалног интегритета (жена) са модела принуде на модел пристанка. Као да каже: сексуална кривична дела се код нас историјски и традиционално схватају искључиво као злочини извршени принудом и – тачка! С друге стране, Истанбулска конвенција инсистира на дистинкцији добровољног секса који се сматра прихватљивим понашањем за разлику од секса без пристанка друге особе који је забрањен и кажњив. Зато се чак и у кривичноправном дискурсу полни однос или полна радња морају схватити као ствар избора и комуникације у сексуалној

---

² *Punitive (penal) populism* у смислу демагошког процеса повлађивања јавном мњењу креирањем јавних политика којима се инсистира на искључивој друштвеној корисности примене строже казне ради спречавања одређених врста криминалитета, уобичајено са елементима насиља или сексуалних кривичних дела.

ситуацији (Wegerstad, 2021: 743). Такав приступ биће прихваћен и у најновијој директиви ЕУ, како произилази из чл. 5 Предлога у коме се дефинише сексуално насиље (EC Proposal, 2022).

Истанбулска конвенција у чл. 36 прописује обавезу државе потписнице да као радњу кривичног дела сексуалног насиља – укључивши и силовање – предвиди сваки сексуални однос или другу полну радњу на које жена не пристаје, као и навођење жене да недобровољно учествује у полним радњама са трећим лицем. Брачна или емотивна веза или ранији супружнички однос не смеју бити разлози да се искључи кажњивост сексуалног насиља које према жени учини (бивши) супруг или партнер. Добровољни пристанак на полни однос или полну радњу мора бити резултат слободне воље особе, која се процењује у контексту датих околности.

Концепт по коме се недобровољни полни однос изједначава са насилним примерен је савременом европском културном обрасцу допуштеног сексуалног понашања. Објективно посматрано, свака људска радња која под одређеним околностима може да има сексуално значење нарушава сексуални интегритет и приватност особе према којој је предузета – допуштеном може да је учини само пристанак те особе. Зато се и сексуална кривична дела нормирају тако да обухвате сва задирања у приватност и сексуални интегритет оштећене особе и градирају се према тежини психичких последица које изазивају. Стога све што се чини против воље другог, било која сексуална радња, ма колико да је незнатна (на пример, тзв. недозвољени пољубац) укључује извесну присилу попут злочина са елементом насиља (Roberts, 1995: 91). У том смислу дефиниција сексуалног насиља из Истанбулске конвенције јесте прихватљива, а истовремено је и провокативна, јер напушта традиционалну, данас превазиђену, поделу на морално прихватљиво и неприхватљиво („ненормално“) сексуално понашање. На неки начин Конвенција би могла да се сматра резултатом процеса либерализације сексуалних слобода и јачања сексуалне аутономије. Тај процес је нарочито интензиван био последње две деценије, када се, под заштитом концепта људских права, мења однос према разноврсним облицима људске сексуалности (Hercog, 2011: 195).

Концепт сексуалног насиља који Истанбулска конвенција промовише, идеолошки посматрано, јесте напреднији у односу на традиционални модел принуде. Истовремено се, према неким критикама, показује нестабилним и презахтевним (Valentiner, 2021: 706-707). Први разлог јесте што се са променом кривичноправног модела усложњава задатак кривичног права у погледу заштите сексуалног интегритета. Парадоксално, ширење простора сексуалних слобода у условима друштвене идолатрије сексуалности праћено је све детаљнијом кривичном регулативом забрањених понашања у тој области. И прелазак на модел пристанка значи да се шири кривичноправни захват на сва она понашања која су до сада била у „сивој зони“ – где се

жртва није могла активно супротставити учиниоцу, али се није ни сагласила са сексуалном радњом.

Пристајање на нешто подразумева социјалну комуникацију између актера и саглашавања око свих (а не само појединих) сексуалних активности. Будући да сексуално насиље значи поступање против воље пасивног субјекта, у психолошком смислу се може сагледати као резултат погрешне социјалне комуникације учиниоца и жртве (мушкарца и жене). То је веома јасно у примерима када учинилац и жртва припадају различитим културама, када те разлике утичу на перцепцију допуштеног сексуалног понашања, па и на поимање сексуалног напада. Такође, не може се искључити могућност да објективно сексуално неутрално понашање неке особе једино учиниоца, из патолошких разлога, мотивише на предузимање сексуалног напада (Usprich, 1987: 211). Међутим, једино код сексуалног односа када је свима очигледно сексуално значење радње, сва друга понашања (недозвољене полне радње, полно узнемиравање, прогањање) не морају да имају јасно изражену сексуалну конотацију. У таквим случајевима правосудни органи би морали процењивати сексуални карактер радње према друштвеном моралу, околностима случаја, својствима жртве и умишљају учиниоца.

Психолошки адекватнији нови концепт сексуалног насиља по Истанбулској конвенцији компликује доказивање постојања кривичног дела, нарочито у континенталном правном систему, где се садржина стандарда сексуални однос и сексуална радња морају конкретизовати тумачењем приликом примене правне квалификације. Приватност сексуалних односа свакако отежава доказивање извршења сексуалног кривичног дела, будући да се права природа односа између учиниоца и жртве сазнаје на основу њихових исказа, док су материјални трагови ретки. Због тога ће бити веома тешко проценити да ли је и до ког момента постојао пристанак жртве на неку сексуалну радњу и на шта се тачно односио, нарочито тзв. прећутни пристанак. Реч је о *questio facti*, будући да човек не може дати апстрактни пристанак на сексуалну активност, него се саглашава са одређеним понашањем друге особе, тј. пристанак се искључиво мора разумети у контексту у коме је дат. Упозорење стиже из Шведске, у којој је промена дефиниције силовања утицала на пораст кривичних пријава, али се упоредо бележи раст ослобађајућих пресуда, што указује на то да критеријум по коме суд процењује да је дат пристанак није јасан, нарочито ако недостају поуздани знаци непристајања, док је понашање жртве било амбивалентно, па се могло разумети као да се сагласила са сексуалним односом (Wegerstad, 2021: 741).

Треба приметити да је у целом европском простору прихваћен адверзијални модел кривичног поступка по угледу на *Common law*, иако није својствен континенталном правном систему. Наглашено контрадикторни карактер усменог претреса и значај личних доказних средстава за исход

кривичног поступка отежава положај жртава сексуалних кривичних дела, јер је за доказивање кривичног дела пресудан садржај њихових изјава. Техника унакрсног испитивања има за циљ да се дискредитује сведок, као неморалан и непоуздан – сваки детаљ из ранијег приватног живота жртве биће стављен на увид јавности у том циљу, а повешће се рачуна и о њеном понашању после извршења наводног кривичног дела. Због тога постоји посебна потреба да се обезбеди заштита од тзв. секундарне виктимизације жртава³, нарочито оних које припадају „рањивим категоријама“ попут деце, младих или инвалидних особа.

Модел пристанка код конципирања сексуалног насиља се показује нестабилним када су жртве сексуалног насиља особе које своју вољу не могу изградити или показати или које не могу правилно да протумаче туђе сексуално понашање, на пример због животног неискуства или смањених когнитивних способности. У тим ситуацијама није примењив концепт који се популарно назива „не значи не“ (када жена јасно треба да саопшти или адекватним телесним покретом покаже да не пристаје на сексуални однос). Стога се мора размишљати о појачаној кривичноправној заштити сексуалног интегритета особа које нису способне да дају правно релевантни пристанак, иако имају вољу да ступе у сексуални однос. Инсистирање на њиховом пристанку значило би њихово сексуално изабљивање (Bryant, 1989: 133–134).

Како се види, према Истанбулској конвенцији тежиште се премешта на схватање полног односа као комуникацијског процеса, а акт насиља је сагледава као последица погрешног избора и комуникације у сексуалним ситуацијама. Баш због тога могуће је да постоји силовање из грубог нехата, тј. када учинилац предузме сексуалну радњу у заблуди у погледу постојања пристанка жртве због тога што није са довољном пажњом процењивао њено понашање. Шведско законодавство (Wegerstad, s. 742) представља један пример такве регулативе. Други пример се односи на Хрватску, у којој је 2011. године, по угледу на англо-саксонско право предвиђена кажњивост заблуде о бићу кривичног дела силовања, тј. силовање из грубог нехата (Vuletić & Šprem, 2019: 140–141).

Пример претеране криминализације у области сексуалних кривичних дела пружа немачко законодавство, које је 2016. године усклађено са чл. 36 Истанбулске конвенције. У одредбама чл. 177 су сједињени описи кривичних дела сексуалног напада, сексуалне принуде и силовања (тј. силовања, кажњиве обљубе беспомоћног лица и недозвољене полне радње). Као кажњиви сексуални чин предвиђен је сваки онај који није добровољан, а пристанак

---

³ У смислу додатне психичке трауме коју жртва сексуалног кривичног дела трпи због изостанка одговарајуће подршке и односа полиције и правосудних органа према њој током кривичног поступка.

жртве није био израз слободне воље. Правно-техничким поступком настао је прави конгломерат различитих облика сексуалног насиља чије је правне квалификације тешко међусобно разграничити, тако да се оцењује да се, упркос доброј намери, отишло предалеко са криминализацијом (Eisele, 2017: 28, супротно: Papathanasio, 2016: 139).

Циљ Истанбулске конвенције јесте да се обезбеди појачана заштита сексуалног интегритета жена. Али, кривично право је, декриминализацијом хомосексуалних полних односа, већ претрпело значајне промене и усвојило родно неутралне дефиниције сексуалних кривичних дела. Отуда ће се промене описа обележја кривичних дела сексуалног насиља (силовања) односити на свакога ко би могао бити жртва таквог кривичног дела. Штавише, законодавац са сексуалним насиљем може изједначити сваку другу ситуацију која се може тумачити као недобровољни полни однос, нпр. када учинилац искоришћава малолетство, неискуство, душевну поремећеност или беспомоћност жртве која, из различитих разлога, није у стању да испољи своју вољу или да пружи отпор. Зато промене законских обележја силовања или увођење кривичног дела сексуалног насиља имају шири значај.

С друге стране, комуникацијски модел пристанка није осмишљен зато да би се поставила разлика између допуштеног и кажњивог сексуалног понашања и тиме олакшао задатак кривичног права, него, према речима Валентинера (Valentiner, 2021: 707), да би се одредило шта државе морају да учине како би обезбедиле основне услове за сексуалну аутономију и заштиту од сексуалног насиља.

3. Задаци за домаћег законодавца

У кривичном законодавству Републике Србије биће потребно доследно нормативно уобличити кривичноправну заштиту полне слободе и права на телесну „недотакљивост“, сходно Истанбулској конвенцији. Неће бити довољно то што се у делу кривичноправне теорије, као и у судској пракси сматра да је довољно користити норму чл. 179 (обљуба над немоћним лицем) у ситуацији када лице није пристало или није могло изразити пристанак на сексуални однос (Стојановић, 2016: 8; Шкулић, 2018: 68). Имплементација Истанбулске конвенције правно-технички је могућа увођењем посебног кривичног дела сексуалног насиља, ако се не жели мењати постојећи концепт силовања. Имајући у виду да примена Конвенције треба да постигне васпитне циљеве и промене друштвеног односа према сексуалном насиљу (над женама), таква интервенција законодавца свакако би на бољи начин водила уједначењу правног положаја лица која нису пристала на сексуални однос и оних који не могу дати свој пристанак (било да га не могу изразити

или да не могу слободном вољом одлучивати о ступању у сексуалне односе) у односу на постојеће законско решење којим је равнотежа постигнута формално, „уравниловком“, тј. предвиђањем једнаких распона казни. У настојању да се обезбеди што строже кажњавање, постављени су исти посебни минимуми казни за различите облике кривичног дела, тако да је тешко било изразити прописаним распонима разлику у њиховој тежини. На пример, за основни облик силовања (као и свих кажњивих обљуба) предвиђена је казна затвора од пет до дванаест година док је за тежи облик из ст. 3 чл. 178 квалификован узгредно проузрокованом тежом последицом или узрастом жртве (а такође и за дела из чл. 179 ст. 2 и чл. 180 ст. 2) прописана казна затвора од пет до петнаест година.

Прописивањем нових кривичних дела 2016. године уз задржавање старих решења у погледу кривичних дела из чл. 178–182 нарушена је унутрашња кохерентност кривичних дела из групе против полне слободе. Не само да групни заштитни објекат није више одговарајући (кривичним делима се угрожава и самоопредељење, а не искључиво слобода да се ступи у полне односе), него се уместо сексуалног односа користи архаична и компликована језичка терминологија („обљуба и са њом изједначени чин“).⁴ Законодавац би такође морао да преиспита ширину кривичноправног захвата и, на пример, код кривичног дела полног узнемиравања, требало би да сузи круг пасивних субјеката на лица која су јаче угрожена због тога што зависе од учиниоца или што, због узраста или инвалидитета, нису у могућности да му се адекватно супротставе (Ђорђевић, 1918: 116). Важно питање са становишта праксе јесте где поставити јасну границу некажњивог сексуалног понашања, да се избегне бесмислено кажњавање, на пример, када у добровољне сексуалне односе ступају веома младе особе, особе које имају смањене когнитивне способности или када путем интернета, по међусобном договору, лице које је тек стекло пунолетство закаже састанак малолетној особи, при чему је довољно да се појави на састанку па се одмах може такво понашање подвести под законски опис кривичног дела искоришћавања рачунарске мреже или комуникације за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетнику из чл. 185б КЗ, а учинилац казнити са најмање шест месеци затвора.

Добар пример из страног права може бити кривично законодавство Словеније (Kazenski zakonik, 2012) које је мењано 30. 6. 2021. према моделу „да значи да“ у погледу правних квалификација кривичних дела силовања из

---

⁴ Израз „обљуба“ у смислу вагиналног полног односа користио се још у Кривичном закону Краљевине Југославије из 1929. године (Чубински, 1930). Слично томе, назив другог кривичног дела блудне радње задржан је у нашем законодавству до 2005. када је то дело (неодговарајуће) преименовано у „недозвољене полне радње“. У савременом језику се ни један ни други израз не користе.

чл. 170 и полног насиља из чл. 171. За оба кривична дела карактеристично је да се радње извршења (полни однос или друга полна радња) предузимају без пристанка жртве, док се теже кажњава за наведене радње учињене под принудом или уз уцену. Заштиту сексуалног интегритета допуњује кривично дело полна злоупотреба немоћне особе (у чл. 172). Немоћном се сматра особа која, због душевне болести, привремене душевне поремећености или тешке менталне ретардације није била у могућности да да релевантан пристанак на полни однос или другу сексуалну радњу. Према висини прописане казне затвора (од једне до осам година) кривично дело из чл. 172 је друштвено опасније и теже од основних облика силовања и полног насиља за које су прописане казна од шест месеци до пет година затвора.

Усвајање нове формулације сексуалног насиља у КЗ РС, могуће по угледу на словеначко решење, биће једноставнији задатак него обавеза државе да обезбеди ефикасну примену законских решења у пракси, што ће захтевати нова директива ЕУ. Произилази да није довољно оно што је учињено до сада прописивањем све тежих казни за кривична дела силовања и кажњиве обљубе – биће потребно добро осмислити законске измене како би се адекватно и јасно определиле границе између дозвољеног и недозвољеног сексуалног понашања.

4. Закључак

Усвајање Истанбулске конвенције свакако симболично показује настојање да се утиче на промену културног обрасца допуштеног сексуалног понашања у европском простору и намеће потребу да се нормативна димензија сексуалности у сфери кривичног права усклади према тим идеолошким захтевима. Прелазак са модела принуде на модел пристанка представљаће већи изазов за онога ко у пракси треба да примени нове норме, него за законодавца. Показује се да нови концепт није сасвим јасан, пошто оставља преширок простор за тумачења због нејасних критеријума за одређивање пристанка или супротстављања учиниоцу. Нарочито ће бити тешко проценити стандард друштвено прихватљивог сексуалног понашања, данас када строга морална правила не спутавају људску сексуалну активност. Самим тим се компликује доказивање постојања кривичног дела, јер ће бити тешко обезбедити конструктиван доказ, а не могу се искључити ризици секундарне виктимизације жртве због потребе да се расветле све чињенице везане за њен живот и понашање којим је, могуће, изазвала погрешну реакцију учиниоца кривичног дела. Међутим, законодавство Републике Србије мораће потпуно да се прилагоди новом концепту. При томе не треба имати илузија да ће таква промена неминовно значити унапређивање положаја

жртва сексуалног насиља у пракси и да је могућа максимална заштита сексуалности. Због међусобне сличности законодавстава и резултата ограничене кривичноправне интервенције препоручују се решења прихваћена у словеначком законодавству.

Приликом рада на изменама законодавства ради потпуне имплементације Конвенције, требало би да се преиспита ширина кривичноправног захвата и унутрашња кохерентност кривичних дела против полне слободе, нарочито да би се елиминисали погубни утицаји казненог популизма усмереног на учиниоце сексуалних кривичних дела. Било би неопходно да се добро разграниче законска обележја сличних кривичних дела и предвиде адекватнији казнени распони за поједине облике истог кривичног дела. При томе треба имати на уму да измене кривичног законодавства сходно Истанбулској конвенцији представљају само једну од низа других обавеза које држава треба да испуни у односу на своје грађане и на жртве криминалитета. Потребне су активности на промени друштвене свести васпитавањем и информисањем грађана. Што се тиче жртва сексуалног криминалитета, биће неопходно обезбедити њихов ефикаснији приступ правди и организовани систем подршке.

Према томе, усклађивање кривичноправне регулативе са Истанбулском конвенцијом не сме да буде само себи сврха – требало би да омогући бољу заштиту сексуалног самоопредељења и унапреди процесни положај и доступност правди лицима која су у озбиљном ризику да постану жртве сексуалних кривичних дела. Предлог директиве ЕУ која се односи на заштиту жена од насиља управо рачуна са таквим ефектима имплементације Конвенције.

Nataša Mrvić Petrović*
Institute of Comparative Law
Belgrade, Serbia

THE CONCEPT OF SEXUAL VIOLENCE (RAPE) ACCORDING TO THE ISTANBUL CONVENTION**

ABSTRACT

The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (CETS210; Istanbul Convention) from 2011 stipulated the obligation of the signatory state to count, as an action of sexual violence - including rape - any sexual intercourse or other sexual activity that a woman does not consent to, as well as persuading a woman to voluntarily participate in sex acts with a third party. The aim of the paper is to explain the pros and cons of the new concept of sexual violence (the consent model) in relation to the traditional model of coercion retained in the Criminal Code of the Republic of Serbia. Critical analysis shows that the consent model is more modern and psychologically adequate than the traditional coercion model, but that it is difficult to enforce in practice because it focuses on examining the voluntary decision-making of the victim regarding the sexual activity. It can be expected that the difficulties that normally accompany the proving of sex crimes will be increased. With examples from foreign legislation, the author illustrates possible approaches to the implementation of the Convention and changes in practice. In order to implement the Convention and the EU Directive concerning violence against women whose adoption is expected, it will be necessary to consistently apply the concept of consent when prescribing acts of committing crimes of rape, bearing in mind that changing the legislation is just one of the of state obligations aimed at improving the position of women in society.

KEY WORDS: Istanbul Convention, consent model, sexual violence, violence against women.

---

* E-mail: nmrvic@iup.rs

** The paper is a result of the Institute for Comparative Law's 2022 Program of Scientific Activities.

Translated from Serbian by Milan Igrutinović.

1. Introduction

The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention, 2011) was issued in order to more fully protect gender freedoms, sexual integrity and the privacy of women. The Convention was signed by the members of the Council of Europe (except for Azerbaijan). After the European Commission (EC) proposed in 2016 that the European Union (EU) joins the Istanbul Convention, the Convention was signed on behalf of the EU in 2017 by the EC and the presidency of the EU Council. However, the process of EU becoming a party to the Istanbul Convention has not been finished since the Council of the European Union has not made a final decision. In anticipation of this decision, in order to bring the national legislation of EU member states in a uniform manner and in line with the Istanbul Convention as soon as possible, the EC has in March 2022 published the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating violence against women and domestic violence (EC Proposal, 2022).

In the Proposal the EC sets very ambitious and complex objectives: the first document that will exclusively address violence against women should regulate all important issues – from victims' access to justice, through minimum rules relating to the legal definitions of certain crimes and the range of sanctions, through the way of organising support and the procedural position of victims and co-operation and co-ordination at the EU level to prevent violence (EC Proposal, 2022: 3). The comprehensiveness of the proposed measures demonstrates the EC's intention to ensure its effective implementation in national legislation immediately after the completion of the EU accession to Istanbul convention. Therefore, it is important for the Republic of Serbia as an EU candidate country whether it will be able to adapt to planned activities in time, before it has signed and ratified the Istanbul Convention (The Law on Ratification of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence, 12/2013).

In amending and supplementing the Criminal Code of the Republic of Serbia (KZ RS, 2005) with the Istanbul Convention during 2016, the definition under which sexual violence (including rape) constitutes any sexual intercourse or sexual activity without a woman's consent, as stipulated by the Istanbul Convention, was not accepted. What transpired is that contrary to the suggestion that the unwilling sexual relationship should be seen as a basic form of rape or as a particular criminal act subsidiary to rape, the legal characteristics of the most significant and typical crimes from the section XVIII KZ RS such as rape (Art. 178), so called punishable intercourse (Arts. 179-181) and forbidden sexual acts (Art. 182) were not changed. Therefore, the Convention served as an *iustus titulus* when prescribing other criminal acts such as, for example, female genital mutilation (Art. 121a), sexual harassment (Art. 182a), inciting a child to attend sexual acts (Art. 185a),

forced conclusion of marriage (Art. 187a), exploitation of computer network or communication to commit crimes against sexual freedom against a minor (Art. 185b KZ).

Obviously, the Istanbul Convention was not implemented in an appropriate manner, that is, the concept of sexual violence in our legislation does not correspond to the Istanbul Convention nor will it be in line with the EU documents that are expected to be adopted.

On the other hand, it is important to understand that changing the definition of sexual violence (rape) is not a mere formality but should stem from a different understanding of sexual violence (towards women). These are concepts derived from modern approaches to regulating women's sexual rights. The need to protect women's rights and gender equality have been a constant political topic since the end of the first decade of the XXI century. Their actuality is based on the impression of the prevalence of (male) violence against women. How the conclusion of the spread of this phenomenon is being drawn is illustrated by the first European survey by the EU Agency for Fundamental Rights (FRA) from 2014: direct interviews were conducted on the experiences of victimization with 42,000 women from 28 EU countries, and, depending on the survey and wording of the questions, between 9.6% and 67.8% of respondents reported to being exposed to some form of psychological, physical or sexual violence during their lifetime from a partner or other person (FRA, 2014: 15). Under violence is implied the psychological abuse (widely understood). After the results were compared to the overall female population in the EU, it was concluded that every third woman over the age of 15 (33%) experienced physical and/or sexual violence, that one in five women (18%) had experience of persecution, and that every other (55%) faced one or more forms of sexual harassment (FRA, 2014: 167). Based on the results of the survey the measures and activities of EU bodies have been designed to prevent the violence against women. According to the same methodology, the research was conducted in Serbia in 2018 on the sample of 2023 women aged 18 - 74 - the weighted results lead to the conclusion that 22% of women were victims of physical or sexual violence by an intimate partner or non-partner (OSCE, 2019: viii).¹

Therefore, the need for a more complete criminal law protection of women from sexual violence, which is emphasized by the Istanbul Convention and accepted in EU acts, is one of the objectives of public policies designed to respond to violence expressed in a sexual manner (*sexualized violence*), which is widely

---

¹ Precisely because the results of the survey must serve as an excuse for an already decided-on public policy, it is possible that the fact that data collection by a direct interview with a limited number of women is cited as the most important argument that the findings are considered to apply to the overall female population, even though the research is not based on a representative sample, there are no other studies to compare the results with, and official statistics are dismissed as unreliable because women are often not inclined to report violence.

understood as any sexual activity taken without the victim's consent or any gender-oriented behaviour directed towards the gender, sexual identity, gender identity or the way that affiliation to such an identity is expressed by another person. It is based on exploiting the imbalance of power between the perpetrator and the victim that exists on different grounds: gender, age, physical strength, social and economic status, etc. There seems to be nothing to object to advocating that in the standardization of criminal law provisions it should be taken into account that women's social inequality increases the risks of sexual violence against them. However, changing the criminal law protection model does not necessarily mean that more effective protections will be achieved in practice. In addition, it should be borne in mind that these initiatives occur in the conditions of panic fear of sexual criminality and in the environment of a new culture of punishment (the consequences of punitive populism²) in which it is considered acceptable that civil liberties of dangerous perpetrators – sexual psychopaths can be restricted by (perpetual) preventive imprisonment (Mrvić Petrović, 2015) if they do not accept chemical castration (Mrvić Petrović, 2015a). Therefore, it is necessary to look critically at what are the advantages and what are the deficiencies of the new concept of sexual violence (rape) offered in the Istanbul Convention.

2. Sexual violence as a result of erroneous social communication

At a crucial time, the lawmaker in Republic of Serbia did not accept a change of the model of criminal law protection of sexual integrity (women), from a model of coercion to a model of consent. As if to say: sexual offences are historically and traditionally understood only as crimes committed by coercion and – period! On the other hand, the Istanbul Convention insists on the distinction of the voluntary sex which is considered acceptable behaviour as opposed to sex without the consent of another person, which is prohibited and punishable. Therefore, even in a criminal law discourse, sexual intercourse or sexual activity must be understood as a matter of choice and communication in a sexual situation (Wegerstad, 2021: 743). Such an approach will also be accepted in the latest EU directive, as arising from Art. 5 of the Proposals that defines sexual violence (EC Proposal, 2022).

In Art. 36 the Istanbul Convention prescribes the obligation of the signatory state to count, as an act of sexual violence – including rape – any sexual intercourse or other sexual activity that a woman does not consent to, as well as inciting

---

² *Punitive (penalty) populism* in terms of the demagogical process of patronising the public opinion by creating public policies that insist on the exclusive social usefulness of applying stricter punishment to prevent certain types of criminality, usually with elements of violence or sexual offences.

a woman to involuntarily participate in sex acts with a third party. A marital or emotional relationship or an earlier spousal relationship must not be reasons to exclude the punishment of sexual violence made against a woman by an (ex-)husband or partner. Voluntary consent to sexual intercourse or sexual activity must be the result of the free will of the person, which is evaluated in the context of the circumstances.

The concept by which the involuntary sexual intercourse equates with the violent behaviour is appropriate in the modern European cultural pattern of allowed sexual behaviour. Objectively observed, any human action that under certain circumstances may have sexual meaning violates the sexual integrity and privacy of the person to whom it is undertaken – it can be made permitted only by the consent of that person. Therefore, sexual offences are standardized to include all invasions of privacy and sexual integrity of the injured party and are scaled according to the severity of the psychological consequences that they cause. Therefore, anything that is done against the will of the other, any sexual act, however minor (for example, a so-called illicit kiss) involves a certain coercion such as a crime with an element of violence (Roberts, 1995: 91). In this sense, the definition of sexual violence from the Istanbul Convention is acceptable, and at the same time provocative because it abandons traditional, now obsolete, division into morally acceptable and unacceptable (“abnormal”) sexual behaviour. In a way, the Convention could be considered a result of the process of liberalising the sexual freedom and strengthening the sexual autonomy. This process has been particularly intense for the past two decades, when, under the protection of the concept of human rights, the attitude towards various forms of human sexuality is changing. (Hercog, 2011: 195).

The concept of sexual violence promoted by the Istanbul Convention, seen ideologically, is more advanced than the traditional model of coercion. At the same time, according to some critics, it is proving to be unstable and too demanding (Valentiner, 2021: 706-707). The first reason is that with the changing of criminal law model the task of criminal law in terms of protecting sexual integrity is becoming more complex. Paradoxically, the expansion of the space of sexual freedom in the conditions of social idolatry of sexuality is accompanied by an increasingly detailed criminal regulation of prohibited behaviour in this area. And the transition to a model of consent means that the criminal law grasp is spreading to all those behaviours that have so far been in the “grey zone” - where the victim could not actively confront the perpetrator but did not consent to the sexual act.

Agreeing to something involves social communication between actors and agreeing on all (not just individual) sexual activities. Since sexual violence means acting against the will of a passive subject, in psychological terms it can be seen as a result of miscommunication between the perpetrator and the victim (man and woman). This is very clear in examples where the perpetrator and the victim

belong to different cultures, when these differences affect the perception of permissible sexual behaviour, and even the perception of sexual assault. Also, it cannot be ruled out that an objectively sexually neutral behaviour by an individual motivates only the perpetrator, for pathological reasons, to undertake sexual assault (Usprich, 1987: 211). However, in sexual intercourse alone, when the sexual meaning of the act is obvious to everyone, all other behaviours (illicit sexual acts, sexual harassment, stocking) do not have to have a clearly expressed sexual connotation. In such cases, judicial authorities would have to evaluate the sexual character of the action according to social morality, the circumstances of the case, the characteristics of the victim and the intent of the perpetrator.

The psychologically more appropriate new concept of sexual violence under the Istanbul Convention complicates the proving of existence of a crime, especially in the continental legal system, where the content of standards sexual intercourse and sexual activity must be concretized by interpretation, when applying legal qualifications. The privacy of sexual intercourse certainly makes it difficult to prove the execution of a sexual offence, since the true nature of the relationship between the perpetrator and the victim is known based on their testimony, while material clues are rare. Therefore, it will be very difficult to assess whether and to what point the victim's consent to any sexual activity existed and exactly to what it was referring to, especially with the so-called tacit agreement tacit. The issue is about *questio facti*, since a person cannot abstractly consent to sexual activity, but agrees with a particular behaviour of another person, i.e., consent must only be understood in the context in which it was given. The warning comes from Sweden, where a change in the definition of rape has affected the rise in criminal charges but a concurrent rise in acquittals is noted, suggesting that the criteria by which the court deems consent is unclear, especially if reliable signs of non-consent are lacking, while the victim's behaviour was ambivalent and could be understood as having consented to sexual intercourse. (Wegerstad, 2021: 741).

It should be noted that throughout the European space, an adversarial model of criminal proceedings has been accepted under *common law*, even though it is not a feature of the continental legal system. The contradictory character of oral inquest and the importance of personal evidence for the outcome of the criminal proceedings makes it difficult for the victims of sexual offences to prove a crime, because the content of their statements is crucial to proving a crime. The cross-examination technique aims to discredit the witness, as immoral and unreliable – any detail from the victim's earlier private life will be put to the public for this purpose, and her behaviour after the alleged crime is committed will be looked upon. Therefore, there is a special need to provide protection from the so-called

secondary victimization of victims³, especially of those belonging to “vulnerable categories” such as children, young or disabled persons.

When conceptualizing sexual violence, the model of consent is shown to be unstable when victims of sexual violence are people who cannot build or demonstrate their will or who cannot properly interpret other people's sexual behaviour, for example due to life inexperience or reduced cognitive abilities. In these situations, the concept popularly referred to as “no means no” is not applicable (when a woman needs to clearly announce or demonstrate with adequate bodily movement that she does not consent to sexual intercourse). Therefore, the increased criminal protection of the sexual integrity of persons who are incapable of giving legally relevant consent must be considered, even though they have the will to engage in sexual intercourse. Insisting on their consent would mean their sexual exploitation (Bryant, 1989: 133-134).

According to the Istanbul Convention, the focus is shifting to understanding sexual intercourse as a communication process, and the act of violence is seen because of misguided choice and communication in sexual situations. That's precisely why it's possible for there to be a rape from gross negligence, i.e., when the perpetrator takes sexual action in the misconception about the victim's consent for failing to sufficiently evaluate her behaviour. Swedish legislation (Wegerstad, s. 742) is one example of such regulation. Another example refers to Croatia, where in 2011, under the influence of Anglo-Saxon law, the punishment was stipulated for the delusion of the criminal act of rape, i.e. the rape from gross negligence (Vuletić & Šprem, 2019: 140-141).

An example of the excessive criminalisation in the area of sex crimes is provided by the German legislation, which was harmonised with the Art. 36 of the Istanbul Convention in 2016. The descriptions of crimes of sexual assault, sexual coercion and rape (i.e. rape, punishable adultery of a helpless person and illicit sexual acts) were unified in Art. 177. Any involuntary act was understood to be a punishable sexual act, and the victim's consent was not an expression of free will. The legal-technical proceedings created a real conglomerate of different forms of sexual violence whose legal qualifications are difficult to delimit, so it is deemed that, despite good intentions, the criminalisation went too far (Eisele, 2017: 28, for the opposite: Papathanasio, 2016: 139).

The Istanbul Convention aims to ensure the increased protection of women's sexual integrity. But the criminal law, by decriminalizing homosexual sex, has already undergone significant changes and adopted gender-neutral definitions of sexual offences. Hence, the changes in the description of the characteristics of

---

³ In terms of the additional psychological trauma that a victim of a sexual offence suffers, due to the absence of proper support and the relationship between the police and judicial authorities towards her during the criminal proceedings.

sexual violence (rape) will apply to anyone who may be the victim of such a crime. Moreover, a lawmaker can equate with sexual violence any other situation that can be interpreted as unwelcome sexual intercourse, for example when the perpetrator takes advantage of a minor, inexperience, mental disorder or helplessness of the victim who, for different reasons, is unable to express a will or resistance. That is why the changes to legal characterisations of rape or the introduction of a crime of sexual violence have broader significance.

On the other hand, the communication model of consent was not designed to distinguish between permitted and punishable sexual conduct and thus facilitate the task of criminal law, but, according to Valentiner (2021: 707), to determine what states must do to ensure basic conditions for sexual autonomy and protection from sexual violence.

3. Tasks for domestic lawmaker

In the criminal legislation of the Republic of Serbia, it will be necessary to consistently normatively shape the criminal protection of gender freedom and the right to bodily “untouchableness”, pursuant to the Istanbul Convention. It will not be enough that in the part of criminal law theory, as well as in court practice, it is deemed sufficient to use the norm of Art. 179 (sexual intercourse with a helpless person) in a situation where the person did not consent or could not express consent to sexual intercourse (Стојановић, 2016: 8; Шкулић, 2018: 68). The implementation of the Istanbul Convention is legally and technically possible by introducing a separate crime of sexual violence, if the change of existing concept of rape is not wanted. Bearing in mind that the implementation of the Convention should achieve educational goals and changes in the social attitude towards sexual violence (against women), such an intervention by lawmakers would certainly lead in a better way to the balancing of the legal position of persons who have not consented to sexual intercourse and those who cannot give their consent (whether they cannot express it or cannot freely decide on sexual intercourse) in relation to the existing legal solution by which the balance is formally achieved by “levelling”, i.e. by stipulating equal penalty ranges. To ensure as severe punishment as possible, the same special minimum penalties were set for different forms of crime, so it was difficult to express the prescribed range of differences in their severity. For example, for the basic form of rape (as well as all punitive sexual intercourse) a sentence of five to twelve years in prison is stipulated, while for a more severe form from Art. 178 Para. 3 that is qualified by a serious consequence or victim’s age (and also for criminal acts from Art. 179 Para. 2 and Art. 180 Para. 2) a sentence of five to fifteen years is stipulated.

By defining new criminal offences in 2016 while retaining the old definitions regarding criminal offences in Arts. 178-182, the internal coherence of the criminal acts against sexual freedom has been violated. Not only is the group protective object no longer appropriate (crimes endanger self-determination, and not only the freedom to engage in sexual relations), but instead of sexual intercourse, archaic and complicated language terminology is used (“sexual intercourse and an equal criminal act”).⁴ The legislator would also have to reconsider the breadth of the criminal procedure and, for example, in the criminal offence of sexual harassment, should narrow the circle of passive subjects to persons who are more severely threatened because they depend on the perpetrator or because, due to age or disability, are unable to adequately confront him (Đorđević, 1918: 116). An important question from the point of view of the practice is where to set a clear limit on unpunishable sexual behaviour, to avoid pointless punishment, for example, when very young people or people with diminished cognitive abilities enter voluntary sexual relations, or when, through the internet, by mutual agreement, a person who has just reached adulthood schedules a meeting with a minor, where it is sufficient to appear at a meeting and this behaviour can fall under an exploitation of a computer network or communication to commit crimes against sexual freedom against a minor under Art. 185b of the KZ, and the perpetrator shall be sentenced to at least six months in prison.

A good example of foreign law may be Slovenia's criminal legislation (Kazenski zakonik, 2012) which was changed on 30 June 2021 according to a “yes means yes” model in a sense of legal qualifications of criminal acts of rape from Art. 170 and sexual violence from Art. 171. For both offences, it is characteristic that carrying out an act (sexual intercourse or other sexual activity) is undertaken without the victim's consent, while it is more difficult to punish for the above-mentioned acts committed under coercion or blackmail. The protection of sexual integrity complements the criminal offence of sexual abuse over a powerless person (Art. 172). A powerless person is considered to be a person who, due to mental illness, temporary mental disorder or severe mental retardation, has been unable to give relevant consent to sexual intercourse or other sexual activity. According to the stipulated penalty of imprisonment (from one to eight years) a criminal offence under Art. 172 is socially more dangerous and more serious than the basic forms of rape and sexual violence for which a sentence of six months to five years in prison is imposed.

---

⁴ The term “obljuba” (sexual intercourse in a modern sense) in terms of vaginal sex was used in the Criminal Code of the Kingdom of Yugoslavia in 1929. (Чубински, 1930). Similarly, the name of the second offence „bludna radnja” (fornication) was retained in our legislation until 2005, when the offence (inappropriately) was renamed “illicit sexual acts”. In the modern language, neither expression is used.

Adopting a new formulation of sexual violence in the KZ RS, possibly modelled by the Slovenian solution, will be a simpler task than the obligation of the state to ensure the effective application of legal solutions in practice, which will require a new EU directive. It transpires that what has been done so far by stipulating increasingly severe penalties for crimes of rape and punishable sexual intercourse is not enough – legal changes will need to be carefully devised in order to adequately and clearly determine the boundaries between permitted and unpermitted sexual behaviour.

4. Conclusion

The adoption of the Istanbul Convention certainly symbolically demonstrates an effort to influence the change in the cultural pattern of permitted sexual behaviour in the European space and imposes the need to harmonise the normative dimension of sexuality in the sphere of criminal law according to these ideological requirements. Switching from a model of coercion to a model of consent will be more challenging for someone who in practice should apply new norms than for a legislator. It shows that the new concept is not entirely clear, as it leaves too wide a room for interpretation due to vague criteria for determining consent or opposing the perpetrator. It will be especially difficult to assess the standard of socially acceptable sexual behaviour today when strict moral rules do not impede human sexual activity. Therefore, proving the existence of a crime is complicated, as it will be difficult to provide constructive evidence, and the risks of secondary victimization cannot be excluded due to the need to shed light on all the facts related to her life and behaviour that may have caused the wrong reaction of the perpetrator. However, the legislation of the Republic of Serbia will have to fully adapt to the new concept. Therefore, one should not be under the illusion that such a change will inevitably mean improving the position of victims of sexual violence in practice and that maximum protection of sexuality is possible. Due to the mutual similarity of legislation and the results of limited criminal intervention, solutions accepted in Slovenian legislation are recommended.

When working on changes to legislation to fully implement the Convention, the width of the criminal procedure and the internal coherence of crimes against gender freedom should be reviewed, especially to eliminate the devastating impacts of punitive populism directed at the perpetrators of sexual offences. It would be necessary to clearly delimit the legal characteristics of similar crimes and stipulate more adequate penalty ranges for certain forms of the same crime. It should be noted that the changes to criminal legislation pursuant to the Istanbul Convention represent only one of a number of other obligations the state needs to fulfil in relation to its citizens and victims of criminality. Activities are needed to change

social consciousness by educating and informing citizens. As for victims of a sexual crime, it will be necessary to ensure their more efficient access to justice and to organise the support system.

Therefore, harmonising criminal law with the Istanbul Convention must not be its own purpose – it should enable better protection of sexual self-determination and improve the procedural position and availability of justice to persons at serious risk of becoming victims of sexual crimes. The EU directive's proposal for protecting women from violence is currently counting on such effects to be implemented by the Convention.

ЛИТЕРАТУРА / LITERATURE

- Чубински, М. П. (1930). *Научни и практични коментари Кривичног законика Краљевине Југославије од 27. јануара 1929. године, посебни део*. Београд: Издавачка књижарница Геце Кона.
- КЗ РС (2005). Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019.
- Bryant, A. W. (1989). The Issue of Consent in the Crime of Sexual Assault, *Canadian Bar Review* 68(1): 94–154. HeinOnline.
- Council of Europe, Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, (adopted 7 May 2011, entry into force 1 August 2014) CETS 210 (Istanbul Convention), available at <https://rm.coe.int/168008482e>. [Закон о потврђивању конвенције СЕ о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/2013]
- Đorđević, Đ. (2018). Krivično delo polnog uznemiravanja. U: Ignjatović, Đ. (ur.). *Kaznena reakcija u Srbiji*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu (VIII: 113–122).
- EC Proposal (2022). Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating violence against women and domestic violence. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0105>
- Eisele, J. (2017). Das neue Sexualstrafrecht, *Rechtspsychologie* 3(1): 7–30.
- European Union Agency for Fundamental Rights [FRA]. (2014). *Violence against women: an EU wide survey*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, available at: <https://www.refworld.org/docid/5316ef6a4.html>.
- Herzog, D. (2011). *Sexuality in Europe, A Twentieth-Century History*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Kazenski zakonik, *Uradni list Republike Slovenije*, št. 50/12 – službeni prečišćeni tekst, 6/16, 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21.
- Mrvić Petrović, N. (2015). Preventivne mere prema osuđenima opasnim po društvo u pravima Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije, *Strani pravni život* 2: 41–52.
- Mrvić Petrović, N. (2015a). Kastracija seksualnih prestupnika – moderna telesna kazna, *Pravni život* 9: 243–252.

- OSCE.(2019). *Wellbeing and Safety of Women, OSCE-led Survey on Violence against Women: Serbia – Results Report*. https://www.osce.org/files/f/documents/e/4/419750_1.pdf
- Papathanasio, K. (2016). Das reformierte Sexualstrafrecht – Ein Überblick über die vorgenommenen Änderungen, *Kriminalpolitische Zeitschrift (KriPoZ)* 2: 133–139.
- Pratt, J. (1999). Sex Crime and the New Punitiveness. Paper presented at the History of Crime, Policing and Punishment Conference convened by the Australian Institute of Criminology in conjunction with Charles Sturt University and held in Canberra, 9-10 December. Available at: <https://scholar.uwindsor.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=4440&context=etd>
- Roberts, J. V. (1995). Sexual Assault is a Crime of Violence, *Canadian Journal of Criminology* 37(1): 88-94. <https://doi.org/10.3138/cjcrim.37.1.88>
- Stojanović, Z. (2016). Silovanje bez prinude. Usklađivanje KZ Srbije sa članom 36 Istanbulske konvencije, *Nauka bezbednost policija* 21(1): 1–23.
- Škulić, M. (2018). Krivično delo obljube nad nemoćnim licem – normativna konstrukcija, neka sporna pitanja i moguće buduće modifikacije, *CRIMEN IX* (1): 38–70.
- Usprich, S. J. (1987). A New Crime in Old Battles: Definitional Problems with Sexual Assault, *Criminal Law Quarterly* 29(2): 200–221.
- Valentiner, D-S. (2021). The Human Right to Sexual Autonomy, *German Law Journal* 22: 703–717. doi:10.1017/glj.2021.35
- Vuletić, I. i Šprem, P. (2019). Materijalnopravni aspekti kaznenog djela silovanja u hrvatskoj sudskoj praksi, *Policija i sigurnost* 28 (2): 130-155.
- Wegerstad, L. (2021). Sex Must Be Voluntary: Sexual Communication and the New Definition of Rape in Sweden, *German Law Journal* 22: 734–752. <https://doi.org/10.1017/glj.2021.32>